

DR KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

SZOMBAT

115...

Rabbi LÖW IMMÁNUEL
a magyar kongresszusi és status-quo izsidóság
felsőházi képviselője

Egy jó tanács:

TEÁT vásároljunk MEINL-nél

Meinl évtizedek óta fennáll,
Meinl a tea szaküzlet.
Legjobban szaküzletben vásárolhat.

*Seribók serege nagy örömet érez:
Megjött a Salvator Keszey Vincéhez,
Tele a Rákóczi uti hires csárda,
Ott a hitközségi s szentegyleti gárda
A jó Salvatorból nagyokat hörpintget
S nem eszik mást hozzá csak ringlit, heringet,
Ott a sok művész a Nemzeti Színháztól,
Torkukon ömlik a gyöngyöző Salvator!
Ott vannak az urak, asszonyok és lányok,
Gyaurok és igazhitű muzulmánok,
Ott a sok pápista orthodox, neolog,
Egyiknek orra sas, a másiké lelóg,
De mind, akár zsidók, akár kálvinisták
A bajor barátok pompás sörét isszák
És ha három krigli fenekére néznek
Nincs köztük különbség, mindnyájan testvérek.*

IMHOF MÓR Alapítva: 1882.

Saját gyártmányu kész férfi-, fiu- és gyermekruházati cikkek nagyban és kicsinyben. Külön szövet és mértékosztály. Olcsó beszerzési forrás. Öltöny, felöltő, átmenetika-bát, télikabát, városi bunda nagy választékban. Izléses kivitel. — Szolid árak. — Nem gyári munka.

Budapest, Rákóczi-ut 62

Braun Gyula

כשר

mészárszéke

VI., Aradi-utca 41. sz.

Allandóan friss elsőrendű husok
legolcsóbb napi árban.

Figyelmes és előzékeny kiszolgálás!

Ülőbutorok tisztítása lebontás nélkül, felelősséggel,
„KIRÁLY” DEGYTISZTÍTÓ

festő és gőzmosógyár. Független, szőnyegek tisztítás esetén nyáron át **ingyenes megóvásban** részesülnek.

Budapest, IV., Magyar-utca 3. ~ Telefon: 85-1-29.

VII., Király-utca 15. ~ Tel.: J. 31-3-35.

Gyár: VI., Hajdu-u. 12-14. ~ Tel.: 93-1-95, 90-2-97.

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

A székesfőváros szegénygondozása

Irta: LIBER ENDRE alpolgármester

A szegénygondozás kérdésével régebben a hatóságok nem igen foglalkoztak. annak elintézését inkább az egyházak és a társadalom feladatának tekintették. A szegénygondozás hatósági ellátását tulajdonképpen az 1873. évi fővárosi törvény kezdeményezte, de csakis annyiban, amennyiben a szegényekről egyébként nem történik gondoskodás. Az intézményes gondozást az 1886. évi községi törvény állapítja meg, amely az illetőségi község feladatává teszi a szegények rendszeres segélyezését. Később azután az 1894. évi elüljárósági törvény, majd 1898-ban a gyermekek védelméről szóló nagyjelentőségű Wekerle-féle törvény, azután a törvények egész sorozata foglalkozik ezzel a kérdéssel. De dacára a meghozott törvényeknek, a szegénygondozás, a közjótékonyosság és szociálpolitika mindig mostoha gyermeke volt az állami és a városi igazgatásnak minnaddig, míg a háboru ezen a téren fokozott tevékenységet sürgetett.

A háboru alatt a közjótékonyosság a hadbavonultak hozzátartozóinak, a hadiözvegyeknek és a hadiárvának a támogatásával törődött és ezen a téren sok életrevaló ujitást valósított meg. A háboru befejezése és a kommunizmus bukása után a szegények segítésére megfelelő anyagi fedezet nem állt rendelkezésre úgy, hogy ezen a téren meglehetősen rendezetlen állapotok uralkodtak, az inség napról-napra nőtt és a nagy nyomor láttára a külföldi missiók voltak kénytelenek az ország, de főként a főváros szegényeinek a segítésére jönni. Rendkívül nagy pénzbeli és természetbeni segítség jutott ezen az uton az inségeseeknek, de ez a segítség hamarosan megszűnt és akkor indította meg a főváros a kormány és a társadalom bevonásával a maga nagy akcióját az inség leküzdésére, kezdetben szerényebb anyagi eszközökkel, a szükséghez mérten azután mind nagyobb és nagyobb anyagi

áldozatokkal. Ma a *főváros inségenyhítő akciója* már olyan méreteket öltött, hogy *ahhoz hasonló egész Európában sehol nem található*, igaz ugyan viszont, hogy ekkora nyomorról sem igen lehet szó más civilizált nagy városokban.

A fővárosnak a szegénygondozás terén elvi álláspontja az, hogy munkaképes egyén segélyt csak megfelelő ellenszolgáltatás, vagyis munka ellenében kaphat. A mai nagy munkahiány idejében azonban ezt az elvi álláspontot megvalósítani nem lehet, a hatóság tehát arra törekszik, hogy az inségesek létfenntartásuk feltételeit akármilyen kis részben is, továbbra is a maguk erejéből igyekezzenek biztosítani. A hatóság mindent elkövet, hogy a segélyben való részesítés ténye ne szaporítsa a segélyreutaltak számát, mert különben számuk annyira megnövekszik, hogy a segélyezés gyakorlati lebonyolítása csakhamar leküzdhetetlen akadályokba fog ütközni, sőt teljesen lehetetlenné válik. A segélyezés alapelve az, hogy minden rászorult kizárólag a lakóhelye szerint illetékes kerületi elüljáróság népjóléti osztálya útján részesülhet segélyben, de a munka könnyebb lebonyolítása érdekében az egyes kerületek szegénygondozási körzeteket állapítanak meg. A kerületi elüljáróságok a szegényekről pontos nyilvántartást vezetnek, a szegényeket ellenőrző ivvel látják el és a népjóléti megbizottak útján állandó figyelemmel kísérik helyzetüket és ehhez képest támogatják őket.

Az inség enyhítésére a főváros többféle segélyezési módot állapított meg. Ilyen az étkeztetési akció, amely külön gondoskodik az iskolás és ovodás gyermekeknek és külön a felnőtteknek meleg ebéddel való ellátásáról. Ma a naponként kiosztott ebédadagok száma közel 50.000, de a szükséghez képest ezt a számot még mindig emelheti a hatóság. Jellemző adat a jelenlegi súlyos helyzetre, hogy míg 1930. őszén a törvényhatósági tanács arról vitatkozott, hogy az ebédek számát 8000-ben vagy 10.000-ben állapítsa-e meg, 1930/31 telén ezt a számot körülbelül 40,000-ig kellett felemelni, ma pedig már az 50.000 létszám is kevésnek bizonyul.

Nagy gondot fordít a főváros az *anya- és csecsemővédelemre*, ami természetes is, mert hiszen a gyermekvédelem tulajdonképpen a *legfontosabb tényezője az egész szegénygondozásnak*. Ezt a munkát a főváros főként az Országos Stefánia Szövetséggel együttesen látja el, különösen tejakcióját és csecsemőkelengye akcióját, a gyermekek felruházásánál pedig a nagyszerűen bevált iskolanővérek munkáját veszi igénybe.

A *téli nagy inségen való segítségnek* egyik hathatós eszköze a *melegedő szobák* felállítása. Itt a szegények nem csupán a hideg ellen védekezhetnek, hanem naponta kétszer egy tányér meleg levest és 10 deka kenyeret is kapnak. Ugyancsak a tél hidege ellen való védekezést jelenti a *szegényeknek ingyenes tüzelőanyaghoz való juttatása*,

amelynek során a hatóság körülbelül 100.000 métermázsza tüzelőanyagot oszt ki. De a tüzelőanyagon kívül a főváros *ingyen kenyérkiosztásról* és különböző tartalmu *élelmiszersomagok* kiadásáról is gondoskodik, ennek ellenében készpénzsegélyt csakis különösen indokolt esetekben ad, amennyiben az arra való rászorultságot a kerületi elüljáróság megállapítja. Ilyen külön pénzsegélyezés volt a munkahiány okozta inség enyhítése céljából a karácsonyi ünnepek előtt a kerületi elüljáróságok útján kiosztott 200.000 P.

A szellemi szükségmunkára 500 000 P fedezet áll rendelkezésre. Január hónapban ez a munka is megindul és néhány hónapon át sok ember nehéz gondjait könnyíti meg.

Igen fontos volna még további *szükséglakások* építése. A hirhedt Suhajda-telep, a régi lóversenytelep és még sok ilyen hasonló nyomortanya hatósági megszüntetése és lakóiknak szükséglakásokba való áttelepítése után ujabban is sok u. n. gunyhólakás és földalatti lakás létesült, amellet sok kilakoltatott került az utcára. Épen ez az indoka annak, hogy a főváros minden eszközzel azon van, hogy szükséglakásépítési akcióját, ha csak tud fedezetet teremteni, mielőbb folytassa.

Mindenesetre csak megnyugtató lehet a főváros lakosságára, hogy a hatóság minden erővel és óriási anyagi áldozatokkal iparkodik gondoskodni azokról, akik önhibájukon kívül kerültek rettenetes helyzetbe, ebben a küzdelemben összefog *az egész társadalommal a felekezetekkel és egyesületekkel, hogy közös erővel és megértéssel segítse a szegényeket* abban, hogy ezeket a mai nehéz időket átélve, ismét hasznos, dolgozó tagjaivá legyenek annak a boldog Magyarországnak, amelynek feltámadása mindnyájunknak hite és reménysége.

ALAKULÓ KÖZGYÜLÉS A VII. KÖRZETBEN. A Pesti Izr. Hitközség VII. körzete f. ho 3-án tartotta meg a tagok nagy részvétele mellett ujjáalakuló közgyűlését a hitközség disztermében. Kovács Hermann elnök megnyitván a közgyűlést hosszabb beszámolót mondott. Ezután Princz Izidor indítványára méltatva Kovács Hermann eddigi munkálkodását, egyhangulag újból elnökévé választotta. Dr. Hamvai Sándor indítványára alelnökökké választották: Bloch Sándort, Elek Arturt és Tausz Lipótot. A közgyűlés megalakította a bizottságokat és megválasztotta elnökeiket és előadóit: Szertartási bizottság: Wilhelm Fülöp elnök, Gárdos Zsigmond előadó. Kulturális bi-

zottság: Tausz Lipót elnök, Tolnai Béla előadó. Oktatásügyi bizottság: Bloch Sándor elnök, dr. Hamvai Sándor előadó. Pénzügyi bizottság: Elek Artur elnök, Kohn Hermann előadó. Jótékonyági bizottság: Princz Izidor elnök, dr. Krausz Jenő előadó. Gazdasági bizottság: Elfer Arnold elnök, Grosz Gyula előadó. A közgyűlés a körzet titkárává Würdiger Ignácot választotta. Dr. Schwarcz Benjámin, a körzet közszeretnek örvendő rabbija ékesszólásu beszéddel üdvözölte a megválasztott elnökséget, kérvén őket, hogy munkálkodjanak a körzet felvirágoztatásán. A mindvégig lelkes közgyűlés az elnök zárószavaival és az elnök éltetésével ért véget.

Sándor Pál levélváltása Klár Zoltánnal

Kedves Barátom!

Hálásan köszönöm azokat a szíves szavakat, amelyeket hozzám intéztél. Igen nagy súlyt fektetek arra, hogy Veled minden tekintetben együtt haladhassak úgy politikai, mint vallási vonatkozásban. De ha ez nem is volna lehetséges, akkor is bírod tiszteletemet és becsülésemet kissé impetiozus természeted dacára, — mert tudom, hogy szándékaid tiszták és lépéseidet altruizmus vezeti.

Te nagyon jól tudod, hogy én mindig csak a békére törekszem, kerülöm a harcot és csak ott veszem fel azt, ahol ez a köz érdekében szükséges, és így engeddd meg, hogy ezt az alkalmat megragadjam arra, hogy megkérjelek, volnál oly szíves barátaiddal együtt azt a felfolyamodást, amely a legutolsó hitközségi választás ellen a Te neveddel szignálva beadatott, visszavonni. Ha figyelemmel kíséred a Németországban és Ausztriában a legutóbbi időben történt dolgokat, úgy látni fogod, hogy a lehető legnagyobb szükség van arra, hogy mint egy ember álljunk helyt vallásunkért és ne legyen közöttünk rivalitás, amelyet ellenségeink olyan jól ki tudnak használni.

Mondom: nagyon leköteleznél ezzel az eljárással, mert használnál a magyar zsidóságnak. Ne hidd azonban, hogy kívánságom teljesítésének megtagadása engem bármiféle vonatkozásban irányodban elkeserítene. Teljesen férfias felfogásodtól függ és attól, hogy helyesnek találod-e kérésemet. Bele fogok nyugodni, bármily feleletet adsz is.

Baráti kézzsoritással

igaz hived:

1931. dec. 16.

Sándor Pál
orsz. képviselő

*

Kedves Pali Bátyám!

Tisztelettel jelentem, hogy: a petíciót visszavontam.

Különös örömmel tölt el, hogy e kérdésben elfoglalt álláspontomnak revíziója a Te szíves kérésedre és bölcs intelmedre történt, és így alkalmat adott nekem erre a — mai időkben — egyedül helyes és példamutató lépésre, másrészt ezzel alkalmam nyílt egy ilyen komoly kérdésben is, újlag Veled együtt masirozni.

Szeretettel és fiui tisztelettel szoritja meg a barátilag felém nyújtott kezedet
Budapest, 1931. december 19.

Klár Zoltán.

A MAGYAR SZAKLAPOK Országos Egyesületének intéző bizottsága küldött-ségileg tisztelgett Jutassy Ödön vezetése mellett ügyvezető elnökénél, dr. Radványi Lászlónál, abból az alkalomból, hogy lapja, Az Üzlet, huszonötödik évfolyamát betöltötte. Az Österreichischer Fachschriftsteller-Verband a jubiléum disztagjának választotta meg, s az erről szóló diszoklevelet küldött-ségileg szándékozik Budapestre hozni.

A HITKÖZSÉG UJ TANFELÜGYELŐJE. A „Szombat“ multkori számában a pesti izr. hitközség hitoktatási ügyével foglalkozva, szóba hoztuk dr. Braun Salamon tanfelügyelőhelyettes kiemelkedő működését. Örömmel regisztráljuk, hogy a hitközség dr. Braunt, a mult héten érdemeire való tekintettel tanfelügyelővé nevezte ki. Pedagógiai kiválósága, konciliáns mivolta, nagy ügybuzgósága predestinálják erre az állásra.

Laikus-prédikáció . . .

az ötödik évfordulónál

Würde man mich gleich Hillel auffordern, das Wesen des Judentums in einem einzigen Satz zusammenzufassen: ich wählte den Ausspruch des R. Simon bar Jochaj: „Uns ist ein Wunder geschehen, daher will ich eine gute Einrichtung treffen.“

Max Brod: Heidentum, Christentum, Judentum.

Max Brod, a legújabb kor vallásbölcseletről egyik legalaposabbja, „Heidentum, Christentum, Judentum“ című munkája első kötetének 224. oldalán ezt írja: „Ha kívánnák tőlem, hogy egyetlen mondatba sűrítsem össze a zsidóság lényegét, R. Simon bár Jócháj mondását választanám: *„Velünk csoda történt, ezért is üdvös dolgot akarok létesíteni“.*

Kétségbevonhatatlan igazsága van a szerzőnek: az üdvös, a közhasznú dolgok és intézmények létesítése és a már létezőknek támogatása a zsidóság lényege.

Foglalkozzunk legelőbb is a mondás első, megállapító részével, hogy: velünk csoda történt. Nemcsak R. Simon bár Jócháj-jal és kortársaival, de velünk is, akik a ma gyermekei vagyunk. Hiszen valóságos csoda, hogy ma, mikor a világ négy tája felől egyszerre csapnak össze a zsidóság feje fölött a nemtelen gyűlölet legádázabb hullámai, még nem separt le minket a föld színéről az Izrael elpusztítására megindult vad áradat.

Chanuka elmúlt. — Még a fülünkben cseng a nyolc napon át naponta négyszer is elmondott hálaima és benedikció: a csodákért, melyeket őseinkért tettél . . . de ha elvonatkoztatjuk magunkat a makkabéusok korától és a ma ezer sanyaruságára gondolunk, saját külön származásunkra és csodálkozással tölt el minket a ráeszmélés arra, hogy ennyi viszontagság és üldöztetés után sem roppantunk össze, amit csakis Isten örökös beavatkozásának tulajdoníthatunk; Istené, aki a zsoltáros szavai szerint felsegíti a porból a szükölködőt; mikor erre az isteni beavatkozásra gondolunk, bizvást akár mindennap adhatunk hálát neki, nemcsak löávauszénu, hanem lónu böjoménu, *azokért a csodákért is, amelyeket velünk, napjainkban tett és tesz — a mi Istenünk.*

És most térjünk át R. Simon bár Jócháj mondásának második részére, mely annak megállapítása után, hogy velünk csodák történtek és történnek, azt a fogadkozást tartalmazza, hogy: „ezért is üdvös dolgot akarok létesíteni“.

Vagyis: hálából a csodával fölért isteni jószágért, mely minket most is fenn tart, jót kell tennünk, zsidó testvéreink javát szolgáló üdvös dolgokat létesítenünk.

De elsősorban kiktől várhatjuk, követelhetjük ezt a jóttevést? Csakis azoktól, akikkel az a csoda történt, hogy még a mai viszonyok közt is nemcsak kenyérgondjaik nincsenek, de tetemes vagyon fölött rendelkeznek. Ám ne higgyék ezek a kiválasztottak, hogy kötelességüknek eleget tettek azzal, hogy a Tóra elé hivatván, *tíz-husz pengőket* ajánlanak fel jótékony célra, vagy valamely jótékonyági akció hangversenyére megváltják néhány pengővel a jegyüket.

Jezsásás próféta szava: *limdu hétév, tanuljatok jót tenni*, többet kíván tőletek,

gazdagoktól. Arra a néhány pengőre, amit így juttattok jótékony célra, arra is ráillik a próféta szava: pénzed buborékká vált... maradandóbbat kíván tőletek a hála a csodáért, hogy megtarthattátok vagyontokat, hogy a mai viszonyok közt ti is el nem szegényedtetek, mint hittestvéreitek százezrei, mint a hitközségek, a chevra és a különböző jótékony egyesületek legtöbbször, akiknek alapítványait elérték-telenítette a közelmúlt.

Ma már kezd kimenni a divatból, hogy — tisztelet és elismerés néhány kivételnek — gazdag zsidók akár még életükben, akár haláluk esetére végrendeletükben megfelelő összegű alapítványt tennének *valamely hitközség, chevra vagy más zsidó közintézmény javára*. Hajdan alig volt eset rá, hogy valamely csak félig-meddig tehetősebb zsidó halála esetére ezekről kisebb-nagyobb alapítvánnyal meg nem emlékezett volna; ma a gazdag zsidók, amíg élnek, sütkéreznek a kóvedban, amikkel hitközségük elhalmozza őket, de amikor meghalnak és a hatóság *felbontja végrendeletüket*, kiderül, hogy megváltak az élettől anélkül, hogy másról is gondoskodtak volna, mint legközelebbi hozzátartozóikról.

Holott van-e közelebbi hozzátartozója a zsidónak, mint a *hitközsége, a chevra kadisája, talmud tórája, jesivája, betegsegélyező egylete, kórháza és a többi jótékony intézmény*, amit a zsidó szív, zsidó együttérzés és zsidó segíteni akarás létesített?

Gazdagok, szivleljétek meg Bölcs Salamon király mondását: „aki keresi az utat-módot, hogy jót tehessen, az megtalálja az életet.”

Dr. Kenéz-Kurländer Ede.

Ujból a Gettóba?

Írta: Sós Endre.

A zsidóság sosem volt a gettó népe. Legfeljebb ideig-óráig kénytelen volt a gettóba szorulni. *Baeck* „A zsidóság értelme” című könyvében kimutatja, hogy őseink még ilyenkor sem űzték a splendid isolation politikáját és — a gettó főutcáján végigdübörögtek a különböző eszmeáramlatok szekerei. *Nem éreztük magunkat sosem jól a gettóban*. Mindig azért küzdöttek legjobbjaink, hogy kivezessék népünket a zsidónegyedből. És, hiába akarják egyesek, mi a gettóba többé visszamenni nem fogunk. *Hitler* és *Starhemberg herceg*, az ébredők nagy- és kismogulja, hiába ábrándozik ilyesmiről. Ezt a szivességet nem tesszük meg senkinek. És akkor sem engedjük feltámadni táborunkban a gettó-szellemet, ha valóban kiközösitenének ideig-óráig a

horogkeresztesek, ha valóban héber betűkkel kellene megjelenniük a liberális napilapoknak. Viselkedhet *Hitler* és *Starhemberg herceg* úgy, ahogy akar, lehet olyan európaiatlan, ahogy kedve járja, mi nem fogunk eljárására európaiatlansággal felelni: *a mi testvéreinkben még elbánásuk reakciójaképpen sem fog élni gettó-mentalitás*.

Ujból a gettóba! Ez a jelszó győzött most Bécsben, ahol „nemzetiségi alapon” tömörítik az egyetemi hallgatókat és útban van a numerus klausus erőteljes utánpótlása. *Az osztrák ébredők aránylag könnyen győztek. Mert ezer cionista diák önként aláírt egy nyilatkozatot, amelyben kijelentette, hogy igenis zsidó nemzetiségűnek vallja magát*. Az osztrák kultuszminiszter joggal válaszolhatta a tiltakozó

zsidóságnak: *volenti non fit injuria*. Én sosem támadtam a cionistákat. Megadtam nekik azt a tiszteletet, ami egy becsületes eszmének kijár. De ugyanakkor elvártam volna azt, hogy ügyetlen lépéseikkel ne nehezítsék meg a többi zsidó sorsát. *Bécsben a cionista diákok határozott baklövéseket követtek el és ezekért most esetleg évekig szenvedhet az egész zsidóság.*

A cionizmus ellen csak a Palesztina-mozgalommal lehet védekezni. És a bécsi példát most fel akarom használni arra, hogy figyelmeztést küldjek a magyar Palesztina-mozgalom vezetőihez. *Ütött a tizenkettedik óra!* Ha a hányódó zsidó ifjúságot nem sikerül az eszmei Palesztina-mozgalommal kulturzsidóvá nevelni, akkor ez az ifjúság ide-odadobva, céltalan ábrándok után futkosva károkat fog okozni a zsidóság széles rétegeinek.

A Budai Hitközség múlt közgyűlésén egy képviselőtestületi tag

kifogást emelt az ellen, hogy a magyar zsidók pénzéből Palesztina-célokra is fordítanak. *Ez az uriember tipikus példája a gettó-zsidónak. És Szántó Jenő, az igazi, emelkedett felfogású zsidó, helyesen járt el, amikor rámutatott arra, hogy a Palesztina-mozgalom nem áll ellentétben a magyar érzéssel, amely mindnyájunk lelkét áthatja.* Aki a Palesztina-mozgalomtól fél, az nagyon gyöngye magyar lehet, mert azt hiszi, hogy a legkisebb szellő elfújhatja a magyarságától. A keresztények sosem tartanak attól, hogy Róma iránti hűségük egy pillanatra is akadály lehet hazaszeretetüknek.

A bécsi példa kemény intés mindazoknak, akik érdeklődnek a zsidó fiatalság sorsa iránt. Bécsben önként adták fel hittestvéreink jogait és meg kell tőlük kérdezni, hogy voltaképpen mit akarnak és hová mennek: Ujból a gettóba?

Üdvözlét a SZOMBAT-nak

Minden nép maga írta és írja meg történelmét, a zsidó nép is. De Izráél története ezen felül még szakadatlan láncolata a csodáknak, *miMicrájim* ad hénó, *mijomé chéruszenu* ad hajaum háze, Egyiptomtól a most folyó jelenig, a rabszolgaság földjéről való megszabadulásunk óta a mai ködös évvégi napokig.

— Csodák, csodák? — mosolyog fölényesen, ha nem egyenesen szánakozva, a mai kor skeptikus embere és elintéztnek véli, amit mondtunk. Talán olvasta Graetzet és természetszerű magyarázatát igyekszik adni a csodáknak, de az is lehet, hogy semmitsem olvasott, csak a tagadás szelleme (?) beszél belőle. A bibliai csodatételekre is azt mondja: mese, vagy mythos, gyermeteg fantáziája a népnek és csak annyira értékeli azokat, mint az Ilias, vagy az

Odiüsszea meséit, hogy ne legyintene hát fölényesen a kezével, mikor azzal jön valaki, hogy a jelenben is történnek csodák.

Pedig történnek, ismételten állítjuk.

Milyen igaza van a peszáchi Hagadáknak: minden korban, tehát tegnapelőtt és tegnap, de még ma is, akadtak és akadnak, akik Izráél kiirtásán, ma: gazdasági tönkretételén fáradtak és fáradnak szakadatlanul (itt frázis nélkül mondhatni: jobb ügyhöz méltó buzgalommal), de nem alszik, hanem virraszt fölöttünk, Izráél fölött, az igazság és a könyörület, a törvény és az irgalmatosság ősforrása, az örökké Egy-Isten! Mert mi vagyunk az Ő gyermekei és Ő a mi oltalmazó Atyánk!

Az Ó- és a Középkor, a keresztes hadjáratok évtizedei és az Ujkor is; Petljü-

ra pogromjai és a szovjet vallásirtó őrülete: valamennyinek embertelen gyűlölethullámai pusztították és pusztítják népünket, de Isten segítségével, igazán megfogyva bár, de törve nem, élünk és állunk, nem veszünk el. Nem csoda ez?

Hát napjaink kora? Melynek keserveit mi magunk érezzük! Mikor élni hagyják a zsidót, de mégsem hagyják élni! Mikor gazdasági téren indult meg a zsidó ellen és folyik lankadatlan kitarással az irtó háboru. Zsidó gyárak kéményei füst nélkül merednek az égnek, évtizedes zsidó cégek megszűntek, az a kevés zsidó földbírok is, ami volt, más kezekbe vándorolt és ujat helyette nem lehet szerezni; ez és sok más is: elszegényedésre kárhoztatták a zsidót. El is szegényedtünk, „legyarapodtunk“, mint a dunántúli magyar paraszt mondja; ezrünk közül kilencszázkilencven nem tudja ma, miből ad gyermekeinek holnap kenyeret, mégis élünk és állunk és van erőnk, nem anyagi, de lelki és erkölcsi erőnk, hogy megvárjuk a jobb jövő hajnalát... nem csoda-e ez is? Akár mindennap mondhatnók el a benedikciót, amit egyébként csak ünnepnapokon mondunk; minden reggel, mikor kelünk és minden este, mikor pihenőre térünk, egyre súlyosabban ránk nehezedő gondokkal, elrebegetnők a hálamondást: hogy dicsőítsék az, aki a mai idők ezer sanyaruságai közt is életet ad nekünk és fenntart.

Mindezek pedig azért jutnak eszembe, mert a „Szombat“ négyévi küzdelmes pályafutás után, száz Scylla és Charibdis között evezve, szerencsésen megkezdte közcélu és közhasznú működésének ötödik évét.

Szerény volt a Szombat, nem nagyképiuskodott, nem kiabált, nem kapaszkodott fel a hordó tetejére, mint sok demagóg politikus, még a szószerkekre sem állt fel, sem talárban, sem tógában, hogy emeltebb helyről hallassa a hangját, hanem szerényen ugyanazon a szinten maradt, mint azok, akikhez beszélt és mindig csak az igazságot mondta.

Nem csoda-e ez is, hogy egy lap, egy

zsidó felekezeti lap, a mai gazdasági viszonyok közt és egyébként is száz gáncsvetéssel küzdve kibirta négy esztendő héroszi viaskodását és megkezdheti ötödik évfolyamát?

Csoda — és mégsem csoda. Mert a Szombat hű maradt saját magához, megkezdett útjáról nem tért le se jobbra, se balra és ez a gerinccsége kitarásra birta a körülötte sereglő hívők táborát is. Előttem van a lap megindulása előtt kelt előfizetési felhívás; ebben azt mondja a „Szombat“: Miként rabbi Simon bár Jóchájban kigyulladt az alkotás lángja, úgy érzem én is az erőt, az akaratot, hogy részt kérjek az alkotás munkájából és együtt szánthassam az arra elhivatottakkal az etika mezőit“.

Vajjon ok nélkül említette a Szombat bár Jócháját?

Rabbi Simon bár Jócháj eredetileg csak kritizáló szellem volt és mint ilyen mindent úgyszólván felperzselt. Később, Isten akaratából, alkotó munkása lett népének. Ilyen alkotó munkás lett a Szombat is és ha kritizált is, ami elvégre publicisztikai kötelessége volt, de kritizálván egyuttal alkotott is.

És négy év óta alkot a Szombat: alkot és kritizál — sohasem gyűlölethől, mindig csak azért, mert az igazságot akarja — és kritizál és alkot — sohasem a maga, hanem mindig csak a magyar zsidóság hasznára.

Folytasd Szombat, úgy ahogy kezdted és folytasd Isten áldásával és segítségével ad multos annos!.. úgy legyen.

Csermely Gyula.

NYUGALOMBA MENT egy zsidó professzor. Dr. Heller Bernátot, a bibliai tudományok tanárát, a Rabbiszemináriumban saját kérelmére nyugdíjazták. A nyugalomba vonuló tudóst a rabbiképző tanári kara a múlt héten szívélyesen bucsúztatta. Dr. Heller Bernát most teljesen tudományos munkálkodásának szenteli magát. A nyugdíjaztatás tanulságai val külön cikkben foglalkozunk.

OLVASOM,...

NEM OLVASOM...

Nem olvasom

„Étele: csömör, itala: méreg.“ Ennek a szállóigének története és magyarázata kimaradt Tóth Béla nevezetes könyvéből, tehát elmondom, mint ama kevesek egyike, aki ösmeri ennek a szállóigének az eredetét. A 80-as években a nagyváradi törvényszék elnöke Gyalokay Lajos volt. A szabadságharcban honvédtiszt volt, Váradon nagytekintélyű ember, híres és szenvedélyes szónok, aki a leghétköznapibb dolgokkal kapcsolatban is körmondatokkal és szóvirágokkal diszitett orációkat vágott ki. Ebben az időben élt Nagyváradon egy másik nevezetes férfi is, Hillinger Lipót vendéglős, aki a várostól bérelte a Fekete Sas szállodát és éttermet. Egyszer Hillinger kérvényt nyújtott be a városhoz és arra kérte a tekintetes tanácsot, hogy tekintettel huszonhat éves bérlői érdemeire, pályázat kiírásának mellőzésével adják ki neki továbbra a szálloda és az étterem bérletét. A közgyűlésen Gyalokay klasszikus idézetekkel teli, hatalmas filippikában rohant ki Hillinger ellen s minden bizonytalansággal saját keserű tapasztalatai alapján mondotta a szállóigévé vált lesújtóan tömör bírálatot: „étele csömör, itala méreg“.

Ezt a szállóigét egyébként a legutóbbi Goldmark-teremben lefolyt ünnepi vacsora juttatta eszembe.

Nem olvasom

Végre megnéztem a Torockói menyasszonyt. Ez a kislány elég régen menyasszonykodik itt Budapesten, úgy hogy kissé elkésett dolog volna a darabról

kritikát írnom és megdicsérnem Dayka Margit, Gózon Gyula, Mály Gerő és Gombaszögi Ella pompás alakító művészetét. Meg kell állapítanom azonban egyet: az a körülmény, hogy ez a darab diadalmasan halad a századik előadás felé, nemcsak az átütő sikert jelenti, de azt is, hogy az antiszemitizmus hullámai mintha kissé lecsillapodtak volna nálunk. Ami pedig a Torockói menyasszony esetét illeti vőlegényével, aki úgy érzi, hogy afeletti szégyenében, hogy arája izraelita, neki ki muszáj vándorolni Tordára, feleleveníttek egy régi esetet a 90-es évekből, amelyben egy izraelitává átvedlett menyasszony szerepel, aki miatt vőlegénye nem bujdosott világgá, ellenkezőleg az oltár elé ment vele. Ugy történt a dolog, hogy báró Königswarter Hermann hosszú ideig Nagyváradon tartózkodott nagybátyjánál, lovag Wertheimsteinnál és beleszeretett a ragyogó szépségű Blaskovich Melanieba, aki egy mágnás számba menő dzsentrifamília sarja volt és konzervatív katolikus szellemben nevelkedett. Az ifju báró nem éppen simán, de minden különösebb nehézség nélkül megesküdött a hét vármegyében ünnepelt katolikus leánnyal és az országszerte nagy port felvert esküvőnek az volt az érdekessége, hogy a — zsidó templomban folyt le. A szép Melanie ugyanis áttért a zsidó hitre, még pedig Königswarter papa egyenes kívánságára, aki, mikor fiára átíratta egyik birtokát, egy millió forintot bekebeleztetett a bécsi hitközség jótékonyági intézményei javára, arra az esetre, ha ebből a házasságból származó valamelyik gyermek kitér. Meg kell állapítani, hogy az ifju báró egyik legnagyobb mecénása volt a bécsi hitközségnek, mert

bőkezü gesztussal lemondott az egymillió forintról, csak hogy nejével és gyermekeivel áttérhessen a katolikus hitre. A torockói legény csak a szerelméről mondott le menyasszonya „izraelitása” miatt, igaz, hogy a szerelem — legalább is a lírikusok értékelése szerint — jóval többet ér egymillió forintnál.

Olvason

A bécsi egyetemen nemzetek szerint akarja az osztrák kultuszminiszter a diákságot megszervezni s ezzel véli az egyetem nyugalmát megóvni. Lesz tehát külön zsidó nemzet az egyetemen. Most már az a kérdés: jobb-e zsidó nemzeti regiszter numerus klauzus nélkül, vagy numerus klauzus külön nemzeti sorompó nélkül? Erkölcsi szempontból mindkettő egyforma: formula a jogfosztásra.

Olvason

Megjelent Jacobsohn frankfurti publicistától egy „a kaddis”-ról szóló tanulmány. Hitközségünk szertartási ügyosztályának vezetői sürgősen szerezzék be s állapítsák meg, hogy tulajdonképpen, hogyan kell kaddist imádkoznunk a dohányutcai templomban: „semé dekudso”, vagy: „semé dekadiso”?

Olvason

Kassai előfizetóm kérdésére közlöm, hogy Németországban közismert fogalom az u. n. Laienpredigt, amit magyarra — ha nem is magyar szavakkal — laikus prédikációnak lehet lefordítani. Angliában is elterjedt szokás, hogy a templomokban laikusok prédikálnak, így a britt birodalom híres great old man-je, Gladstone és nem kevésbé nevezetes ellenfele, Salisbury, akik három évtizeden át egymást váltották fel a miniszterelnöki székekben, szívesen és gyakran jelentek meg vasárnaponként a szószéken, ahol papoknak is dicséretére való hatásos és mély gondolatokkal telített szónoklatokat tartottak. II. Vilmos excsászárnak, a-

ki anyai részről angol származású, szintén szenvedélyei közé tartozott az exkluzív családi körben tartott templomi prédikáció. Amerikában is eléggé megszokott dolog, hogy a zsinagógákban laikusok tartanak bibliai előadásokat. Sőt, hogy ne menjünk messzire, a hazai orthodoxoknál is sűrűn fordul elő, hogy a Talmudban és a bibliában jártas kiváló tudósoknak átengedik a szószéket. Mind ebből az következik, hogy a prédikációhoz nem annyira papi diploma, vagy „hatará”, hanem papi tudás kell. Nem a talár a fontos, hanem a papi szív.

Olvason

A beregszászi tulzó orthodox reakciók által létesített „neolog hitközség” főrabbit keres. Ha majd választanak egyet és Magyarországra jön át, akkor az itteni orthodoxia szabályai szerint „neolog” megítélés alá kerül, természetesen, esketése nem esketés, funkciója nem orthodox funkció — ime kiderült, hogy az egységes, szent Tórából provinciák szerint változó Tórácskákat csinált az emberi gyarlóság és politika.

Nem olvason

A bécsi egyetemen lefolyt antiszemita zavargások hatása alatt a hitlerista diákság be akarja vezetni az egyetemen az u. n. „Studentenrecht”-et, amelynek értelmében a zsidó diákokat — köztük a kitérteket és a zsidó származásúakat is — külön nemzetiségként kezelnek. Czermák dr. osztrák kultuszminiszter helyesli ezt a tervet, amely talán az egyetem falain túl is megvalósul és nem lehetetlen, hogy az osztrák zsidóságot rövidesen törvény deklarálja majd külön fajjára. Nem hisszük, hogy ez a bécsi egyetemről kiindult mozgalom átlépné a magyar határokat, illetve itt nálunk is sikert érne el. De ha netalán — Isten ments! — nálunk is zsidó fajjára változtatnák át

SZOMBAT

az izraelita felekezetet s ennek megfelelően faji alapon szerveznék át a Pesti Izr. Hitközséget, akkor ennek a hitközségnek az elnöke, nemcsak rangja és tekintélye, de héber és talmudi tudása alapján is csak — Szterényi József báró lehetne. Szterényi apja, Stern rabbi nemcsak rabbi, de felekezeti lapszerkesztő is volt, akinek írásaiból megállapítottam, hogy rajongója volt a zsidó tudományoknak és szerelmese a héber nyelvnek, aki maga is irt héber verseket és Arany János pár versét konzseniálisan fordította le héber nyelvre. Egész bizonyos, hogy Stern rabbi a zsidó tudomány és a héber nyelv szeretetére nevelte gyermekeit, és aki ismeri Szterényi báró kivételes képességeit nem vonhatja kétségbe, hogy a jelenlegi református presbiter imponáló talmudi és héber tudással töltené be a rasekol tisztét a zsidó származásukat és kitérteket is magában foglaló szemita hitközségben. Ennek a hitközségnek pénzügyi előjárója természetesen Teleszky János volna, helyettese Korányi Frigyes báró, a kultusz-előjárói tisztségre legméltóbb Heltai Jenő volna, a helyettese pedig Hevesi Sándor. A többi tisztségeket is nagyon kiváló és érdemes férfiakkal lehetne betölteni, de a Minosz élére keresve sem lehetne alkalmasabb elnöknőt választani, mint báró Orosdy Fülöpnét, Szécsénynek tiszteletreméltó követét...

Olvason

Löwy Ferenc marosvásárhelyi főrabbin kívül mások is irtak nekem levelet, melyekben szememre hányták, hogy az utóbbi időkben a Szombatban sok a személyi dicséret. Nem tagadom, ebben van is egy kis igazság, sajnos azonban én egytagam nem tudom megváltoztatni az általános irányzatot. Igyekszem, amennyire lehet, de a szakemberek bizo-

nyára meg fogják érteni, mit jelent a „wocháj bohem, velaj sejomusz bohem“.

Nem olvasom

A multkor szó volt egy társaságban arról, hogy a vegyesházasságot megengedő törvény ártott-e a zsidóságnak, vagy nem s ily módon: nem volt-e kár küzdeni érte annak idején. A kérdést dr. Hevesi Simon döntötte el a következő anekdotával: „A nyirbátori sámesz fiát megkérdezte a főszolgabíró 1894-ben, miért lelkesedik annyira a vegyesházasságok iránt, talán csak nem akarja elvenni Eszterházy herceg leányát?“

„Igenis azt akarom, hogy jogom legyen őt elvenni, — de én azért nem fogom elvenni.“ — volt a válasz.

Olvason

A talmud egyik mestere szerint: „aki pénzt ad a szegényeknek, hatszorosan áldott, aki azonban szépen beszél vele, tizenegy áldásban részesül“. A zsidó jótékonyági egyesületek ma-holnap már csak a 11 áldásra reflektálhatnak, mert pénzt már nem adhatnak a szegényeknek. A szegények pedig lemondának a szép szóról, ha filléreket kaphatnának.

Nem olvasom

Az Omike legutóbb ülést tartott Goldberger Leó elnökletével. Ha az ülésről szóló referátát egy mondatba akarjuk tömöríteni, akkor azt mondhatjuk, hogy „misebérach omnium contra omnes.“ Más szóval a szereplők egymást és mindenkit az éig magasztaltak és nagy szerényen megállapították egymásról, hogy mindannyian külön-külön halhatatlan érdemeket szereztek az Omike és a magyar zsidóság körül. Mikor az összes agyba-főbe dicséretetek elhangzottak,

több tárgy nem lévén Goldberger enök bezárta az ülést.

Olvason

A *Hét* című lapban, hogy Európa mumusa, Hitler Adolf Budapestre készül előadást tartani. Az előadásnak sem az időpontja, sem a témája nincs még megállapítva, de ahogy a legendás Adolfot ismerjük, egész biztos, hogy előadásának nem filozemita propaganda a célja. Sőt! Adolf, aki egészen komoly jelöltje a birodalmi kancellári széknek, nemrég hozta napfényre a zsidó kérdésben követendő programját. Eszerint Hitler Németországában zsidó nem járhat egyetemre, középiskolába, nem lehet orvos, ügyvéd, újságíró, bankár, lélegzetet esetleg vehet, sőt, talán sárga foltot sem kell viselnie, de ha élni talán igen, megélni semmire sem engedi őt az aranyszívű Adolf. Már most nem lehetetlen, hogy a nemzeti szocialista párt kitűnő vezére az antiszemitizmus hamvadó parazsát akarja nálunk

lángra lobbantani. Bizonyos, hogy sok pyromániás kedvét lelné ebben a gyujtogatásban, de hogy ehhez a hatóságok engedélyt adjanak, azt kizártnak tartjuk.

Nem olvasom

A „Szombat“ mult számában megjelent ama levéllel kapcsolatban, amely felpanaszolta, hogy a Dohány-utcai templomban az Örökkévalót az egyik rabbi Adonáj-nak nevezi, a másik Adaunoj-nak mondja, egy előfizetóm még egy más visszásságra hívja fel a figyelmet. A multkor péntek este templomban volt, írja, kaddist mondani. A kántor nagyszerűen mondta el a félkaddist, utána a rabbi az „Olénu“ után ugyancsak recitálta a kaddist. De míg a kántor az ima szövegében azt mondta: semé *dekadiso brich hu*“, a rabbinál ez a kitétel úgy hangzik: „semé *dekudso brich hu*“. A levélíró nézete szerint „éppen a legismertebb imánál nem szabadna a köznépben azt a hitet kelteni, hogy így is lehet, úgy is lehet“. — Ebben teljesen igazat adok a levélírónak.

A Rabbiszeminárium kritikus helyzete.

II. Egy professzor nyugdíjba megy és nem tartják vissza

A „Szombat“ mult évi befejező számában megjelent cikkemnek konklúziója az volt, hogy a kultuszminiszterium az Izr. Közalap-ot szükmarkuan kezeli olyannyira, hogy a belőle fenntartott Rabbiszeminárium nem képes teljesen megfelelni a hivatásának oly mértékben, amint az méltó az intézet nagy multjához. Pedig egy szeminárium nem jesiva. A szemináriumban többféle szaktanárnak kell lennie, gazdag könyvtárt kell létesíteni s fenntartani, a növendékeknek is más igényeik vannak az étellel szemben, mint a jesivák bocherjeinek. Mindehez természetesen pénz kell.

Hogy a budapesti rabbiszeminárium

helyzete többek között a jogalap megváltoztatásából folyó pénzügyi bajok miatt is kritikus, mutatja a mult hetekben a szeminárium épületében lefolyt bucsuünnepély. Egy ilyen ünnepély páratlan az összes szemináriumok történetében. Egy szemináriumi tanár még sohasem ment munkaképes állapotban nyugalomba. A mult héten azonban mégis bucsuztatták a budapesti intézet biblikusát: Dr. Heller Bernát professzort.

Heller Bernát egyike a legtudósabb zsidó embereknek Magyarországon. A theologiai tanulmányaival párhuzamosan végezte 35 év előtt az egyetemi ta-

nárképzőt s még mielőtt rabbivá avatták — liberális idők voltak — már ki is nevezték reáliskolai tanárnak. Kiválóan ismeri az arab nyelvet, az arab irodalom zsidó vonatkozásait, nagy tudású kutatója az összehasonlító folklornak (néprajz), emellett ismeri az európai modern nyelveket és — amit legelőször kellett volna említeni — a biblikus tudományoknak elsőrangú szakembere. A reáliskola szolgálatából hívta meg a pesti hitközség 1920-ban zsidó gimnáziumi igazgatónak s vagy 7 év előtt a szeminárium bibliai tanára lett, amely minőségben rendkívüli buzgósággal irányította a rabbijelölteket. A bibliával szemben elfoglalt álláspontja nem szokványosan és nem egészen orthodox, de azt mindenki tudja, hogy egyéni élete teljesen megfelel a konzervatív zsidó követelményeknek. Nem volt nagyon népszerű több felekezeti faktornál, egyrészt, mert megvetette az olcsó sajtóbeli babérokat — még a Magyar Zsidó Szemlébe se irt — másrésztől nem tudott hizelegni oly köröknek, akik elméletileg orthodoxok s csak egyéni életmódjukban biblia-kritikusok, sőt biblia-tagadók.

És most jön a pénzügyi szempont. A szemináriumi professzornak, Hellernek 35 évi szolgálat után nem volt nagyobb fizetése, mint annak a középiskolai tornatanárnak, aki ugyanannyi ideig szolgált és akinek soha életében a tizórai uzsonnázáson kívül más problémája nem volt. A szeminárium fizetési státuszában ugyanis a középiskolai fizetésnél csak egy fok magasabb, de ezt az igazgató foglalja el. Helyes és igazságos lett volna ezért, ha Heller Bernát fizetését valami módon mégis megkülönböztetik egy gimnáziumi szürke rajztanárétól, hisz Heller utódai az igazgatóságban már felülmulhatatlan fizetési magasságban vannak vele szemben, nem is szólva volt középiskolai kollegáiról, akik fizetés dolgában már méltóságosok.

És nem akad egy illetékes ember, aki a minisztériumban közbevetette volna magát? Vagy közbenjártak ebben az

ügyben és nem sikerült eredményt elérni? Oly szomorú volna az egyik eshetőség, mint amilyen szomorú a másik.

Heller Bernát joggal érezhette magát tudósi mivoltában megsértve s benyújtotta nyugdíjaztatása iránti kérelmét 55 évi szolgálat után. Így ment tehát nyugalomba — 61 éves korában, telve munkakedvvel. Nem is tartották vissza. Mintha minden utcasarkon ott állna egy-egy ember, aki a szemináriumban a bibliai tudományokat elő tudná adni. Pedig a rabbiszeminárium kritikus helyzetére még rikitőbb fény vet az: miképpen s hogyan akarják Heller Bernát tanszékét ellátni? — Erről a következő számban.

De még itt le akarom szögezni, félreértések elkerülésére, hogy dr. Heller Bernáttal életemben 1—2-szer beszéltem összesen.

(Folytatom.)

BACHER VILMOSNÉ halála tisztelőinek, barátainak, tanítványainak nagy számát döntötte gyászba. Évtizedeket töltött a magyar nőnevelés szolgálatában, egész generációk hirdetik munkásságának eredményét — de emellett minden zsidó mozgalom, minden szociális gondolat lelkes támogatóra talált benne. Értékes egyénisége, emberi kiválósága mindenik munkakörében kifejezésre jutott. Hevesi Simon vezető főrabbi szívhezszóló szavakat talált koporsója előtt és mélyen megrendítette mindazokat, akik fájó lélekkel kísérték e kiváló asszonyt utolsó útjára. Talán fölösleges megjegyezni, hogy az elhunyt a világhírű Bacher Vilmos szemináriumi rektor özvegye volt.

A **BETHLEN TÉREN** ujonnan épült templom részére eddig a következők adományoztak: Kovács Hermann, Gárdos Zsigmond, Elek Artur, Princz Izidor, Löwy Oszkár, Erzsébetvárosi templom egyesület, Bloch Sándor, Schwarcz Márton, Steiner Dezső, Molnár Gyula, Günsberger Elemér, Spiegel Ignác, Donáth Dezső, Elkán Ferenc.

HIREK

Liber alpolgármester cikke

Liber Endre, Budapest székesfőváros alpolgármesterének „A székesfőváros szegénygondozása” című kitűnő cikkét az ötödik évfolyamába lépő Szombat vezető helyen közli. A felekezeti vonatkozásokat is felölelő cikket annál is inkább örömmel tettük közzé, mert a jótékonyság és szegényügy — amelynek Liber alpolgármester európai viszonylatban is egyik legkiválóbb szakértője — szivügye a Szombat-nak és egyik legfontosabb tétele a zsidó etikának.

A pesti izr. hitközség és a községkerületi elnökök gyűlése

A magyarországi kongresszusi szervezethez tartozó községkerületi elnökök e hó 23-án országos gyűlést tartottak, amelynek tárgysorozatán több olyan országos és elvi jelentőségű tárgy szerepelt, amelyet előzetesen sem a VI. községkerülettel, sem a pesti izr. hitközséggel nem tárgyaltak meg, holott a VI. községkerület az e szervezethez tartozó magyar zsidóságnak körülbelül 80%-át, a pesti izr. hitközség pedig csaknem háromnegyed részét képviseli. Annak elkerülése végett, hogy esetleg utólag kelljen a meghozandó határozatok ellen állástfoglalni, a pesti izr. hitközség előjárósága felkérte dr. Endrei S. Henrik VI. községkerületi alelnököt, hogy az elnökök ülésén a következő deklarációt terjessze elő:

„A pesti izr. hitközség előjárósága arról értesült, hogy e hó 23-án a községkerületi elnökök országos ülést tartanak, amelynek tárgysorozatán számos olyan pont szerepel, amelyek hitközségünket a maga alkotmányában, önállóságában és szervezetében a legközelebbben érintik.

Megállapítjuk, hogy hitközségünknek — bár errenézve kellő időben külön felkérés történt — nem adatott alkalom arra, hogy a VI. községkerület útján tájékozódást szerezzen a tárgysorozat nagyfontosságú és országos jelentőségű pontjairól és így sem a VI. községkerületnek, sem hitközségünknek nem volt lehetősége ahhoz, hogy ezekben a kérdésekben álláspontot elfoglalhasson.

Ezenkívül tekintetbe veendő szempontnak kellett volna lenni annak is, hogy a VI. községkerület elnöke, aki egyuttal az Országos Iroda elnöke is, távol van az ügyek intézésétől és így neki sem volt módjában a községkerületet a szóbanforgó kérdésekben tájékoztatni. Ilyen körülmények között különösen feltűnőnek és felettel sérelmesnek tartjuk a szóbanforgó kérdéseknek napirendre való kitűzését és letárgyalását.

Ami a pesti izr. hitközséget illeti, állithatjuk, hogy hitközségünk állandóan számos tanujelét adta annak, hogy a mai súlyos időkben a béke és egység politikáját hirdeti a magyar zsidóság-

ban és különös súlyt helyez arra, hogy a többi testvérhitközségekkel karöltve szolgálhassa a magyar zsidóság szent ügyét. Annál fájdalmasabban érint bennünket az a tény, hogy most ily nagyfontosságú kérdésekben elvi jelentőségű döntéseket akarnak provokálni anélkül, hogy a VI. községkerületi előjárásának és a községkerület útján hitközségünk álláspontját ezekre vonatkozóan előzetesen megismerhettük volna.

Nyugodt lélekkel mondhatjuk, hogy hitközségünk előjárásának véleménye ezekben a kérdésekben annál inkább kell, hogy figyelembe vétessék, mert a pesti hitközség lélekszámra nézve a magyarországi kongresszusi zsidóságnak közel háromnegyed részét képviseli, amely helyzetnek konzekvenciáit a pesti hitközség magára nézve azzal is elismerte, hogy a kongresszusi zsidóság terheinek viselésében számarányán felül vett részt.

Elvártuk volna tehát mindezek alapján, hogy az Izraeliták Országos Irodája velünk, illetve a VI. községkerület előjárásával, amelynek domináló részét alkotjuk, előzetesen megbeszélte volna a községkerületi elnökök ülése napirendjének azon pontjait, amelyek hitközségünket, mint szervezetet és önkormányzatot közelről érintik.

Sajnos, ez nem történt meg és nehogy befejezett tények elé álltassunk, a pesti hitközség előjárásának megbízásából arra kérjük a községkerületi elnökök ülését, sziveskedjenek a folyó- és költségvetési ügyeket kivéve, a többi elvi jelentőségű tárgyak tárgyalásától egyelőre eltekinteni, mindaddig, amíg ezekben a kérdésekben a VI. községkerület előjárásának és a VI. községkerület útján hitközségünk előjárásának nincs módjában álláspontot elfoglalni.

A fenti deklarációt aláírták: **Stern Samu, Vészi József, Vida Jenő, Sándor Pál, dr. Glückstahl Samu, dr. Hajdu Marcel, Nagy Andor, dr. Dési Géza és Kramer Miksa.**

Dr. Endrei S. Henrik beható beszéd-

ben indokolta meg a pesti izr. hitközség deklarációját, amire a községkerületi elnökök gyűlése egyhangulag ki-mondotta, hogy a pesti hitközség kérelmének eleget tesz s a tárgysorozat összes pontjait, amelyek nem a folyó ügyekre vonatkoztak, a napirendről levette.

Patai Herzl-könyve

Patai József, a magyar zsidóságnak egyik régi tartozását róttá le nagy fiával szemben, mikor megírta Herzl Tivadar életrajzát és azt gyönyörűen kiállított, hatalmas díszkötésben a „karácsonyi“ vásárra bocsátotta. Nem igen tudják még idehaza, kicsoda, micsoda volt ez a pesti fiú és bécsi zsurnaliszta, fejedelmek barátja és tömegek istenített vezére. Minden magyar zsidónak el kell olvasnia, meg kell vennie ezt az esztétikai élvezetet és erkölcsi felemelkedést nyújtó könyvet, hogy leküzdje magában a lelki lemondás és hetyke elbizakodottság között megnyilatkozó zsidó „Minderwertigkeitsgefühl“-t, hogy büszke legyen magyar zsidó voltára, mely ilyen férfiut adott az egyetemes zsidóságnak.

Patai a hálás utókor hódolatával, a melegen érző lelki rokon szeretetével járul a nagy géniusz elé. Készségesen és bőségesen szólaltatja meg magát Herzl, fölötte érdekes naplójának 18 kötetét, gazdag képanyagban vonultatja el előttünk a Herzl-familia gyönyörű arcképcsarnokát, a pesti iskolai emlékeket és egyéb reliquiákat, de legnagyobb kedvvel azt a páratlan szépségű, szomorúságos szemű, hullámos hajú, feketeszakállás asszirarcot, mely a festők, szobrászok egész sorozatának szolgált monumentális modellül. — És mikor „Isten széttöri a szerszámot, melyet használt“, és ez a Messiásnak imádott mártir 44 éves korában korai sirba száll, — megrendülve teszi le a szerző és olvasó a könyvet. Méltatást nem kell írni: „az igazak élete az ő emléküik“.

A könyvet a Pro Palesztina-szövetség adta ki, méltóan önmagához, hőséhez és szerzőjéhez.

Dr. Füst Aladár

A MAGYAR-ZSIDÓ TUDOMÁNY SÜLYOS VESZTESEGE. A „Ha czofo“ nevű héber folyóirat, melyet dr. Blau szemnáriumi rektor szerkeszt évtizedek óta, a magyarországi héber tudományosság egy nemzetközi viszonylatban is elismert fórumát alkotja, illetőleg: már csak alkotta. A legutóbbi szám küllapján azt olvassuk: „utolsó füzet“. E szokatlan megjelölésben van valami lemondó, de dacosan vádoló gesztus, mely így szól: „A „Ha czofo“ megszűnik, de nem árulom el, kinck a hibájából“. A „Szombat“ azonban a jövő számban a köz érdekében a „Ha czofo“ fájdalmas beszüntetésének okát el fogja árulni.

POLLÁK MARGIT és Radó Oszkár a P. I. H. tisztviselői december 20-án tartották eljegyzésüket.

ÖTSZÁZ FIATAL LEÁNYBÓL álló rendezőgárda fáradozik a Pesti Izr. Hitközség Leánygimnáziuma Jóbarátainak és Volt Növendékeinek Egyesülete által január 16-án, esti 9 órai kezdettel a Magyar Gazdasági Club (VI. Nagymező ca 22-24) helyiségeiben rendezendő táncal egybekötött teaestélyének sikerességén. Az előjelek arra mutatnak, hogy az estély egyike lesz az évad legsikerültebb multságainak.

AZ IZRAELITA KÖZSÉGKERÜLETI ELNÖKÖK ÜLÉSE. A magyar kongresszusi zsidóság ezidőszerint működő legfőbb egyházkormányzati testülete, a községkerületi elnökök tanácsa folyó hó 23-án tartotta évi ülését jánosi Engel József udvari tanácsos, a X. községkerület elnökének elnöklete alatt. Az ülésen Csonka-Magyarország valamennyi községkerülete képviselve volt. Napirend előtt bemutatott Dr. báró Kohner Adolfnak, az Iroda elnökének levele, amelyben megrendült egészségi állapotára való hivatkozással az Iroda elnöki tisztségéről való lemondását bejelenti. Az ülés egyhangulag akként határozott, hogy a lemondást tárgyalás alá nem veszi és pedig azon okból, mivel ebben a kérdésben elsősorban a VI. községkerület közgyűlésének

kell állást foglalni. Egyben egyhangulag kimondotta az elnökök ülése, hogy azokat a hervadhatatlan érdemeket, melyeket dr. báró Kohner Adolf a felekezeti élet és különösen az Országos Iroda élén szerzett méltányolni kívánja a személye iránt tanusított törhetetlen ragaszkodással és azon egyhangu óhaját fejezi ki, hogy dr. báró Kohner Adolf működését az Országos Iroda elnöki tisztségében tovább is folytassa. Ezután dr. Gábor Gyula üdvözölte jánosi Engel Józsefet 80. életévének betöltése alkalmából a jelen voltak lelkes ünneplése közben, kiemelve a jubilánsnak a felekezeti élet, a hazai ipar, irodalom és művészet művelése és pártolása terén szerzett érdemeit.

A napirend során dr. Bakonyi László főtitkár ismertette a múltévi működéséről és pénzkezeléséről szóló jelentéseket, melyeket az ülés egyhangulag tudomásul vett és az Iroda elnökségének nehéz viszonyok közt teljesített ügybuzgó és eredményes működéséért köszönetét nyilvánította.

Ez alkalommal az elnökök ülése dr. Gábor Gyula az Iroda eddigi alelnökét, eddig kifejtett eredményes tevékenysége és fáradhatatlan, ügybuzgó munkássága elismeréséül egyhangu lelkesedéssel az Iroda ügyvezető elnökévé választotta meg.

Ezután megválasztották az időközben elkészült egyházszerkezeti reformtervezet tárgyalására kiküldött szűkebb bizottság társelnökévé dr. Biedl Samut, és az Országos Izraelita Oktatásügyi Tanács alelnökévé dr. Munkácsi Bernátot, előadó-Iroda ügyvezető elnökévé választotta Frisch Ármint.

PATAI JÓZSEF HERZL-KÖNYVE megrendelhető a Múlt és Jövő kiadóhivatalánál, Vilmos császár ut 34. Telefon 19-9-55. A nagy mű ára diszkötésben 20 pengő, előfizetőknek 25% kedvezményben 15 pengő, fűzve 16 pengő, előfizetőknek 12 pengő, amateur kiadás számozott példány a szerző aláírásával 30 pengő, előfizetőknek 22 pengő.

SZOMBAT

Levél a SZOMBAT-hoz!*)

Kedves Szerkesztő Uram,

Uj formában és uj köntösben jelenik meg az Ön SZOMBAT-ja, amikor most az első lustrum utolsó évének indul.

Feszés vigyázz állásban köszöntöm Önt, a *parancsnokot*, szerény munkatársai nevében. *Pillanatig elmerengek a Körös-parti gyermekéveimen, amikor rajongással olvastam a nagyváradi lapokban Önről, a bátor szavú, nagy tekintélyű, megközelíthetetlenül tisztességes volta mellett: csakis a szegényekkel és elnyomottakkal érző közéleti férfiuról.* Ki gondolta volna, hogy még alkalmam lesz Önt ilyen nagyon közletről is *megismerni és így ezerszeresen jobban megbecsülni és igaz szívből — megszeretni . . .*

Köszöntöm Önt, minden igaz ügynek önzetlen bajnokát, ki korát meghazudtoló hévvel harcol, mindig másokért, — ki tisztességes szegénységében éjt és nappalt áldozva önmagát öröli, szent eszmények szolgálatában. Aki mindig hosszakkal utolsó a könyökkel előretörés szemérmertlenségében és behozhatatlanul első a szellem versenyében.

Mesterünk! A munkatársak kis csapata most tisztelegve áll meg *Előtted*, hogy a következő pillanatban már újból, lelkendezve mehessen: *Utánad . . .*

Budapest, a SZOMBAT ötödik évfordulójának első napján.

Dr. Klár Zoltán

*) Klár Zoltán barátom olyan lelkes hive a SZOMBAT-nak, hogy kívánságára nem tudtam nemet mondani és leközlöm fenti levelet. Nem szívesen teszem, mert így kénytelen leszek túrni a jogos szemrehányást, hogy én is követem egyes kollegák szokását.

Mozgóképszínházak:

CORVIN FILMSZÍNHÁZ. József-körut és Üllői-ut sarok. Telefon: J. 39-5-84.

DÉCSI MOZI. VI. Teréz-körut 28. Telefon Aut. 21-3-43.

FORUM. IV. Kossuth Lajos-utca 18. — Telefon: Aut. 89-7-07.

KAMARA. VII. Dohány-ucca és Nyár-ucca sarok. Telefon: J. 44-0-27.

PALACE. VII. Erzsébet-körut és Dohány-ucca sarok. Telefon: 36-5-23.

RADIUS. VI. Nagymező-ucca 22-24. sz. Telefon: Aut. 22-0-98.

ROYAL APOLLO. VII. Erzsébet-körut 45—47. Telefon: 429—46, 419—02.

UFA. VI. Teréz-körut 60. — Telefon: Aut. 19-7-67.

UFA-URÁNIA. VIII. Rákóczi-ut 21. sz. Telefon: J. 46-0-45.

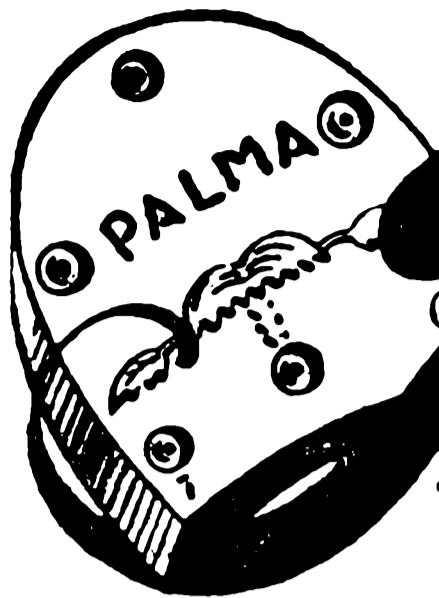
Olcsó borárusítás!

1 literes palack **Tokaji óbor** szomrodni pecsenye P —.96, — 1 literes palack **Tokaji édes** pecsenyebor P 1.20, — 0.5 literes eredeti palack **Tokaji aszu** P 2.80, — 10 P értékű bort telefonrendelésre is ugyanaznap házhoz szállítok. — Visszontelárusítóknak engedmény! — **Fuchs László** tolcsvai (Tokajhegyalja) bortermelő lerakata: **V. Nádor ucca 20.** Telefon: Aut. 18—0—25.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Dr. KENÉZ-KURLÁNDER EDE**, Budapest, VI. gr. Zichy Jenő u. 43. Telefon: Aut. 27-1-35. — Az előfizetés ára: egész évre 30.— pengő, egyszerű papíron 20 pengő.

Neufeld Zoltán (PANNONIA) nyomda, Budapest, VII. Rombach u. 8. — Telefon: József 42-3-09.

KÖNNYEN AKAR JÁRNI KELNI ?

Palma

SARKOT KELL VISELNI.

NEIGER J.

ALAPITVA:
1887.

rituális konyhája
világmárka

Budapest, VI., Teréz-körút 4 sz.

A súlyos gazdasági helyzetre való tekintettel árainkat rendkívüli módon leszállítottuk. Palesztinai kóser borok állandóan raktáron.

30 év óta fennálló üzletemet Kertész-
utca 43. sz. alól VI. Király-utca 58.
alá helyeztem át.

Telefon: Automata 24-0-85.

Seidner Lipót

Posztó, divatszövet és szabókellékek
áruháza. Billiárd, játékasztal és
íróasztal posztók. Ebédlőasztal,
padló- és dekoráció filcek.

FAVORIT

ruhafestő és vegy-
tisztító és gőzmo-
só üzem

BUDAPEST, Paulay Ede-u. 51

Szombaton zárva.

SIREMLÉKEK

bel és külföldi márványokból leg-
olcsóbb árban részletfizetésre is
kaphatók. ~ Tervrajzok díjtalanul.

EICHBAUM MÓR
sirkőgyáros

BUDAPEST, V., POZSONYI-UT 1-3
TELEFON; 245-74.

TAUBER ÁRON

כשר kóser mészárszéke
BUDAPEST, VII., DOB-UCCA 10. SZ.
Telefon: J. 422-83.

A pesti izr. hitk. Rabbiságának fel-
ügyelete alatt. Elsőrendű cukorgyári
hizlalásból származó marha-, borju-
és birkahusok. Vágott baromfi áru-
sítás! Rendelések házhoz szállítatnak.

KUFFLER ÉTTEREM

Elismert
kóser
házikoszt

1902. ÓTA FENNÁLL. Egy terem-
mel kibővítve, újonnan átalakítva.

VI., Vilmos osászár-ut 39. (Hajós-utca sarkán)

Menürendszer délben, este.

SIDOL

fém, ablak és márvány
tisztítására a legalkal-
masabb.